

1. สถาบันครอบครัวและการสมรส
2. สถาบันการปกครอง
3. สถาบันศาสนา
4. สถาบันการศึกษา
5. สถาบันเศรษฐกิจ
6. สถาบันนันทนาการ

1. สถาบันครอบครัวและการสมรส (Family and Marriage Institutions)

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด และยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนจะต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดเติบโตในครอบครัว ครอบครัวจะให้ตำแหน่งชื่อ และนามสกุล ซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพ และบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

ครอบครัวมนุษย์ไม่ใช่เป็นเพียงกลุ่มทางชีววิทยาเท่านั้น แต่ยังเป็นสถาบันแห่งแรกและแห่งสำคัญของสังคม พฤติการณ์ของมนุษย์ก็ไม่ได้เป็นไปโดยสัญชาตญาณ แต่เป็นไปโดยมีระเบียบแบบแผน ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานความประพฤติของครอบครัว เช่น ความแตกต่างของครอบครัวเอสกีโม กรีกโบราณ ชาวจีนและชาวกรีกเป็นความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมไม่ใช่ความแตกต่างทางด้านชีววิทยา

Burgess และ Locke ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่าจะต้องมีลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ

1. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาร่วมกันโดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิต หรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

2. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่ร่วมกันภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณ ครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก 3-4-5 ชั่วโมงคน ปัจจุบันครัวเรือน (โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา) จะมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยสามีภรรยาและลูกหนึ่งหรือสองสามคนขึ้นไปหรือไม่มีเลย

3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการติดต่อโต้ตอบระหว่างบุคคล เช่น สามีภรรยา พ่อแม่ ลูก พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง ซึ่งหมายความว่า ไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกิน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต่างมีปฏิริยาเชิงสัมพันธ์ต่อกัน เช่น รักกัน เอาใจใส่กัน สักสอนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

4. ครอบครัวถ่ายทอดรักษาวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดและรับแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างสามี ภรรยา และลูก และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น

2. สถาบันการปกครอง (Governmental Institutions) (จรรยา สุภาพ, 2518 : ภาค 7, 11 และ 15)

นักสังคมวิทยาศึกษาสถาบันครอบครัวในฐานะเป็นหน่วยงานของการควบคุมทางสังคม (social control) Sumner กับ Keller กล่าวว่า กฎข้อบังคับเป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิตมนุษย์ในสังคม การติดต่อสัมพันธ์กัน ถ้าไม่มีกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับแล้ว การติดต่อสัมพันธ์กันนั้นก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นทุกสังคมจะต้องมีรูปการปกครองบางอย่าง เพื่อความอยู่รอดของกลุ่ม ซึ่งแบบการปกครองก็มีรูปต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับง่าย ๆ จนถึงระดับที่เป็นรัฐบาล

สถาบันการปกครอง เป็นสถาบันที่เก่าแก่ เป็นสิ่งสากลและเป็นสิ่งสำคัญต่อทุกสังคมทุกกาลสมัย ปัจจุบันสถาบันการปกครองมีฐานะเหนือสถาบันอื่น มีอำนาจในการนำประสาน ปกครองและค้ำจุนสถาบันทั้งหลาย โดยใช้การควบคุมทางกฎหมาย เพื่อกำหนดให้กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปภายในขอบเขตและเหมาะสม เช่น การดำเนินชีวิตครอบครัว การศึกษา การประกอบกิจการต่าง ๆ และอื่น ๆ

สถาบันการปกครองที่สำคัญ

สถาบันการปกครองในความหมายทั่วไปหรือในความหมายกว้าง ได้แก่

1. รัฐบาล มีความหมายหลายประการ คือ สถาบันที่เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน ซึ่งมีความหมายต่างกัน 3 ประการ ดังนี้

- โครงสร้างหรือองค์การ ซึ่งมีอำนาจชอบธรรมในการปกครอง ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ หรือสถาบันประมุขประเภทอื่น ๆ สภานิติบัญญัติ (ฝ่ายนิติบัญญัติ) คณะรัฐบาล (ฝ่ายบริหาร) ศาล (ฝ่ายตุลาการ) และองค์การประเภทอื่น ๆ เช่น กระทรวง ทบวง กรม

- หน้าที่ หรือ กระบวนการ สถาบันรูปธรรมในความหมายนี้ หมายถึง กระบวนการในการปกครอง ซึ่งทำหน้าที่ในการปกครอง ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและ

บังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย

- องค์บุคคล รัฐบาลในความหมายนี้ หมายถึง คณะบุคคลซึ่งมีตำแหน่งในองค์การปกครองและทำหน้าที่ในการปกครอง เช่น นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี ผู้พิพากษา สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการทั่วไป

โดยทั่วไป การเปลี่ยนรัฐบาลหมายถึงการเปลี่ยนตัวบุคคล ซึ่งดำรงตำแหน่งบริหารสูงสุด แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือหน้าที่ของรัฐบาล

2. สถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลและการปกครอง ได้แก่ “รัฐ” “อำนาจ” “อำนาจปกครอง” “ความชอบธรรม” และ “การเมือง”

2.1 รัฐ เป็นสถาบันที่เกี่ยวเนื่องกับการปกครองในความหมายกว้างที่สุด เพราะหมายถึงองค์การทางการเมืองสำคัญของสังคม ซึ่งรัฐจะต้องมีองค์ประกอบสี่ประการคือ อาณาเขต ประชากร อำนาจอธิปไตย และรัฐบาล

2.2 อำนาจ โดยทั่วไป หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น ทำให้พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มนั้นต้องเป็นไปตามแนวทางที่บุคคลหรือกลุ่มที่มีอิทธิพลนั้นปรารถนา

อำนาจปกครอง หมายถึง อำนาจความชอบธรรมซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นที่ยอมรับผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจ
2. ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจถือว่า ผู้มีอำนาจมีความชอบธรรมในการมีและใช้อำนาจ

2.3 ความชอบธรรม หมายถึง ความถูกต้องหรือการยอมรับว่าถูกต้องซึ่งเกิดขึ้นจากความยินยอม หรือความเห็นพ้องของประชาชน ขนบประเพณี การสืบสกุล หลักปรัชญา หรือความเชื่อ การใช้อำนาจบังคับ การกล่าวอ้าง หลักนิติธรรมและเหตุผล หรือบุคลิกภาพพิเศษของผู้นำผู้ปกครองประเทศ

ความชอบธรรมกับประสิทธิภาพของระบบการปกครองอาจเกี่ยวข้องกันในลักษณะต่อไปนี้คือ

- บางระบบการปกครองมีความชอบธรรมสูง แต่ประสิทธิภาพต่ำ เช่น ประเทศอิตาลี

- บางประเทศความชอบธรรมสูงและประสิทธิภาพสูง เช่น ประเทศอังกฤษ สิงคโปร์ อิสราเอล เป็นต้น

- บางแห่งความชอบธรรมต่ำแต่ประสิทธิภาพสูง เช่น ประเทศที่ใช้อำนาจเผด็จการที่มีความมั่นคงและมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

- บางประเทศความชอบธรรมต่ำและประสิทธิภาพต่ำ เช่น ประเทศด้อยพัฒนา ที่การปกครองเป็นแบบเผด็จการและไม่สามารถดำเนินการให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน

2.4 การเมือง หมายถึง

- กระบวนการที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งของประชาชนสามารถกำหนดตัวผู้นำ (รัฐบาล) และนโยบายการปกครองได้ หรือ

- กระบวนการในการแปรความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ของประชาชน ให้กลายมาเป็นข้อตกลงและนโยบาย หรือ

- กระบวนการของการแข่งขันหรือต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการกำหนด หรือก่อตั้งตัวบุคคล หรือคณะบุคคล เพื่อทำหน้าที่ปกครองและกำหนดนโยบายของรัฐบาล

หน้าที่ของสถาบันการปกครอง

1. เพื่อระงับข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งมักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอในสังคมมนุษย์ ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างคุณค่าหรือจุดหมายปลายทาง หรืออาจเกิดจากพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมจนกระทั่งเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น ๆ

2. เพื่อคุ้มครองบุคคลให้ปลอดภัย พ้นจากการละเมิดใด ๆ และได้รับหลักประกันในสิทธิเสรีภาพ

3. รักษาความสงบเรียบร้อย ส่งเสริมความมั่นคงและสวัสดิการทางสังคม โดยวิธีบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้และควบคุมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย

3. สถาบันศาสนา (Religious Institutions)

ศาสนาหมายถึงคำสั่งสอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 855) ซึ่งเป็นความเชื่อที่แน่นแฟ้น และเป็นแบบแผนใหม่ ซึ่งแต่ละศาสนาอาจจะมีคำสั่งสอนเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันหรือต่างกัน ทั้งในด้านรูปปลักษณ์ (form) และหน้าที่ทางสังคม (function) (บุญสนอง บุญโยทยาน, 2518 : 101) โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ สอนให้เป็นคนดี ให้คนเข้ากับสังคมหรือยอมให้สังคม ให้คนมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้มีความสามัคคี ให้มีบรรทัดฐานในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นที่รวมแห่งความเชื่อ และความเคารพนับถืออันสูงสุดของมนุษย์ ในการอยู่ร่วมกัน

โดยทั่วไปศาสนาประกอบด้วย

1. มีผู้ประกาศหรือศาสดา คือ ผู้สอนหรือผู้ก่อตั้งศาสนาที่มีปรากฏหลักฐานอยู่ในประวัติศาสตร์

2. มีคำสอนในศาสนา รวมทั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าว คือ ข้อความที่ท่องจำสืบทอดกันมา แล้วจารึกไว้ในคัมภีร์

3. มีผู้สืบทอดหรือผู้แทนเป็นทางการของศาสนานั้น ๆ หรือผู้รับคำสอน นั้นมาปฏิบัติซึ่งได้แก่ พระ หรือนักบวช ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่แต่ละศาสนาได้กำหนดไว้
4. มีศาสนสถาน คือ เป็นสถานที่เคารพหรือเป็นที่ตั้ง หรือเป็นปูชนียสถาน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร เป็นต้น
5. มีสัญลักษณ์หรือเครื่องหมาย หรือสิ่งแทน พิธีกรรม รวมทั้งปูชนียวัตถุ (ที่เคารพบูชา) เช่น พระพุทธรูป ไม้กางเขน เป็นต้น
6. เป็นเรื่องที่เชื่อถือได้ และมีการปฏิบัติตามความเชื่อนั้น

หน้าที่ของสถาบันศาสนา

บทบาทหรือหน้าที่สำคัญของศาสนาพอสรุปได้ดังนี้

1. การปกป้องคุ้มกันและเพิ่มพูน เช่น เชื่อว่าศาสนาจะคุ้มครองภัยพิบัติต่าง ๆ ทั้งในยามปกติและในยามวิกฤตการณ์ และเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ต่าง ๆ ให้กับสังคม เช่น ความอุดมสมบูรณ์ในทางพืชพรรณธัญญาหาร

2. เป็นพื้นฐานของกฎศีลธรรมของสังคม สถาบันศาสนาจะก่อให้เกิดอำนาจบังคับแก่กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางศีลธรรมและทางสังคม และเป็นพื้นฐานของหลักจริยธรรม ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดแนวทางและนโยบายทางสังคมด้วย กล่าวโดยย่อสถาบันทางศาสนา มีหน้าที่ดังนี้

- (ก) เป็นพื้นฐานและก่อให้เกิดอำนาจบังคับในลักษณะที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์โดยทั่วไปทางโลกหรือทางกฎหมาย

- (ข) เป็นพื้นฐานของคุณค่าทางจริยธรรม

- (ค) ก่อให้เกิดหลักการทางจริยธรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างและเครื่องนำทางสำคัญของนโยบายทางสังคม

- (ง) พิธีกรรมทางศาสนาจะก่อให้เกิดความสำคัญแห่งคุณค่าบางประการของกลุ่ม เช่น ประเพณีการทำบุญสุนทาน ก่อให้เกิดความสำคัญของคุณค่าแห่งการบุญการกุศลลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3. เป็นพื้นฐานสำคัญของอำนาจรัฐ เช่น ในระบบการปกครองที่ไม่มีการแยกอาณาจักรออกจากศาสนจักร ที่ยอมให้ศาสนจักรเป็นใหญ่ นั่น กิจกรรมทางการเมืองหรือการใช้อำนาจรัฐขึ้นอยู่กับประมุขศาสนา

เมื่อมีการแยกออกเป็นอาณาจักรและศาสนจักร บางยุคสมัยก็ให้ประมุขทางศาสนาทำหน้าที่เป็นประมุขของรัฐด้วย แต่บางสมัยสถาบันทางศาสนาก็กลายเป็นสิ่งสนับสนุนอำนาจของผู้ปกครองรัฐ เช่น ทฤษฎีที่เกี่ยวกับอำนาจเทวสิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นผลจาก

อิทธิพลของสถาบันศาสนา

เจ้าหน้าที่ทางศาสนา เช่น พระ อาจจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองเหล่านั้นได้สนับสนุนกิจการทางศาสนาด้วย

4. สถาบันทางศาสนาอาจจะเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดการสมาคมและนันทนาการในหมู่ประชาชน เช่น พิธีทำบุญ ทำให้เกิดความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในหมู่ประชาชน เกิดการละเล่นต่าง ๆ หรือประเพณีที่เกี่ยวกับนันทนาการ (การกีฬาหรือการละเล่น) อันส่งเสริมการทำบุญ ดังที่อาจพบเห็นในสังคมไทย (งานวัด) หรืองานทอดกฐิน หรือผ้าป่า

ในบางสังคม ศาสนาได้ก่อให้เกิดสิ่งอันเป็นความงามและอารยธรรม เช่น สถาปัตยกรรม ศิลปะระดับสูง ปุชนิยสถานที่สวยงาม ปฎิมากรรมของวัดดูบูชาอันละเอียดอ่อน จิตรกรรมอันเลอเลิศซึ่งเป็นอมตะ ก่อให้เกิดความมหัศจรรย์ทางใจ ความสงบทางจิต ความสุขทางอารมณ์ และความรู้สึกในด้านสุนทรียภาพ

5. สถาบันทางศาสนาก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นคุณประโยชน์ในมวลมนุษยชน เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณาและการอุปการะช่วยเหลือกัน รวมตลอดจนถึงความรักใคร่ต่อกัน

6. สถาบันศาสนาทำหน้าที่เสมือนเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมทางสังคม เพื่อให้เกิดความประพฤติและพฤติกรรมอันถูกต้อง เพื่อนำไปสู่ความสงบสุข ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี เช่น คำสอนหรือกฎเกณฑ์ทางศาสนาที่ยับยั้งมิให้มีการประพฤติชั่ว หรือเบียดเบียนกันระหว่างสัตว์โลก

4. สถาบันการศึกษา (Educational Institutions)

ในความหมายที่กว้าง ๆ การศึกษาเป็นกระบวนการที่สังคมพยายามถ่ายทอดประเพณี ความชำนาญพิเศษและวัฒนธรรมแก่ผู้ที่ยาววัย การศึกษาจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการถ่ายทอดมรดกของสังคมจากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มที่ยาววัยกว่า หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการของเด็กที่ได้รับการอบรมสั่งสอนหรือขัดเกลาจากกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิก

ความหมายของการศึกษา

โดยทั่วไปคนมักเข้าใจว่า การศึกษา คือ การไปเรียนหนังสือ หรือ การเรียนหนังสือ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ค่อยถูกต้องเท่าใดนัก เพราะการเรียน (learning) กับการศึกษา (education) แตกต่างกัน

การเรียน หมายถึง ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับการเสริมสร้างและปรับปรุงทัศนคติและความประพฤติตั้งแต่เกิดจนตาย

การศึกษา เป็นเรื่องความพยายามของบุคคลในวัยสูง ที่จะกำหนดแนวทางของ
วิวัฒนาการให้สอดคล้องกับอุดมคติในชีวิตของตน (Encyclopaedia Britannica) รวมทั้งวิธีการ
ที่จะสร้างทัศนคติ แบบของความประพฤติ เช่น การเรียนรู้จากบิดามารดา ญาติพี่น้อง และ
คนอื่น ๆ ภายในครอบครัว ตลอดจนการสั่งสอนอย่างเป็นทางการจากวัด (โบสถ์) โรงเรียน
และมหาวิทยาลัย และการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการจึงได้จากสังคมและการประกอบอาชีพ
(Pikering : 17)

เอกวิทย์ ณ ถลาง กล่าวว่า การศึกษา คือ การสร้างสมและการถ่ายทอดความรู้
ประสบการณ์ของมนุษย์ เพื่อการแก้ปัญหา และยังให้เกิดความเจริญ การศึกษามีความจำเป็น
ต่อเนื่อง และต้องการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบอยู่เสมอ การศึกษามีความหมายกว้างไกล และลึก
กว่าการเรียนหนังสือและการไปโรงเรียน การศึกษาก่อให้เกิดความเจริญทางพุทธิปัญญา จิตใจ
สังคม และพลานามัย การศึกษาดำเนินอยู่เป็นลำดับขั้นในสถานศึกษา การศึกษาไม่ใช่การ
เรียนรู้เพื่อหาวิชา แต่เป็นการเรียนให้เกิดความคิด การศึกษาเป็นการโน้มน้าวทำให้บุคคลเกิด
ความประจักษ์ใจและพัฒนาความสามารถของตนให้รู้ว่า ตนทำอะไรได้มากกว่าการฝึกอาชีพ
เฉพาะอย่าง (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2514 : 4)

ความมุ่งหมายของการศึกษา

ความมุ่งหมายที่สำคัญ คือ ความปลอดภัยและมั่นคงของชาติโดยใช้การศึกษาเป็น
สื่อ (สาโรช บัวศรี, 2514 : 19) ซึ่งจะออกมาในรูป

1. สร้างความรู้สึกรัก ทัศนคติ วิธีการ และนิสัยที่ดี เพื่อเป็นรากฐานให้บุคคลได้
พัฒนาความสามารถ เป็นการศึกษาถึงสาระอันแท้จริงไม่ใช่มุ่งรายละเอียดอย่างไร้จุดหมาย โอล
เซน (Olsen) กล่าวว่า การศึกษาแบบเก่าเป็นแบบใช้ตำราเป็นสำคัญ จึงต้องใช้การจดจำมาก
ส่วนการศึกษาแบบใหม่มีเสรีภาพมากขึ้น โดยให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจในวิชา เลือกศึกษาได้
ตามความสนใจ ไม่ใช่จำรายละเอียดของวิชา หลักสูตรกำหนดความต้องการของสังคม

2. ส่งเสริมและสอดคล้องการปกครองประเทศ ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจเรื่อง
ประชาธิปไตยในฐานะเป็นรูปหนึ่งของการปกครองประการหนึ่ง และในเรื่องประชาธิปไตยใน
ฐานะเป็นแนวแห่งชีวิต หรือนำใจประชาธิปไตยอีกประการหนึ่ง

3. สนองความต้องการ (Needs) หรือความจำเป็นของบุคคล เพราะมนุษย์ต้องการ
ความสุข หรือความสมดุลแห่งชีวิต ซึ่งความสมดุลจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราได้สนองความต้องการ
หรือความจำเป็นสำคัญ ๆ ในชีวิตได้เหมาะสม ถ้าความต้องการเหล่านั้น เช่น อาหาร ที่อยู่
อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ฯลฯ ไม่ได้รับการสนอง

4. เตรียมบุคคลให้สามารถเผชิญกับปัญหาและเหตุการณ์ด้วยสติปัญญา ให้ทันกับสังคมที่เปลี่ยนไป

5. ส่งเสริมให้มีการศึกษาที่มีคุณภาพหรือมีมาตรฐาน ซึ่งรวมทั้งผู้ให้และผู้รับ

6. เสริมสร้างคุณภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ไม่พยายามเอาชนะธรรมชาติจนเสียดุลธรรมชาติไป

5. สถาบันเศรษฐกิจ (Economic Institutions)

สถาบันทางเศรษฐกิจ เป็นสถาบันที่กล่าวถึงวิธีการอยู่รอดของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ด้านการผลิต การวิภาค หรือการแลกเปลี่ยน และการบริโภค สถาบันนี้จึงเป็นเครื่องมือที่ดีในการลดปริมาณการต่อสู้ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาวะที่ทรัพยากรและการผลิตของมนุษย์ในวงจำกัด ประกอบกับมนุษย์มีความต้องการทางด้านวัตถุมากขึ้น มนุษย์จึงต้องหาวิธีการบางอย่างเพื่อให้ความต้องการของตนได้บรรลุผล โดยมนุษย์ได้ใช้วิธีการทางเศรษฐกิจเพื่อสนองความต้องการของตนตั้งแต่ระยะแรก ๆ จนถึงปัจจุบัน สถาบันทางเศรษฐกิจจึงไม่ใช่หน่วยงานอิสระ แต่เป็นหน่วยหนึ่งของวัฒนธรรม เพราะเป็นสถาบันที่มีทั้งอิทธิพลและรับอิทธิพลจากหน่วยอื่น ๆ เป็นสถาบันที่มนุษย์จะขาดเสียมิได้

สถาบันทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

1. ทรัพย์สิน
2. สัญญา หรือ นิติกรรม
3. อาชีพ
4. การแลกเปลี่ยน
5. ตลาด

หน้าที่ของสถาบันทางเศรษฐกิจ

หน้าที่สำคัญของสถาบันทางเศรษฐกิจมีดังนี้ คือ

1. บำบัดความต้องการทางเศรษฐกิจ เช่น มีการผลิต การแบ่งปันวัตถุหรือบริการที่มนุษย์ต้องการบริโภค
2. ให้ความสะดวกแก่มนุษย์ในการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น ระบบเงินเชื่อ การใช้จ่ายเงินตรา จัดให้มีการแบ่งงาน ตลาด ระบบผลกำไร ค่าจ้างและดอกเบี้ย
3. พัฒนาและสร้างความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ เพื่อความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงในด้านนี้แก่สมาชิกในสังคม
4. ช่วยเหลือในการบริโภคให้เป็นไปได้อย่างพอเพียงและทั่วถึงให้มากที่สุด

6. สถาบันนันทนาการ หรือการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational Institutions)

มนุษย์ไม่อาจจะมีชีวิตอยู่ได้ด้วยการทำงาน โดยไม่มีการพักผ่อนไม่ว่าในสังคมดั้งเดิมหรือสังคมปัจจุบัน ซึ่งในเรื่องนี้มีท่านผู้รู้ได้พยายามศึกษา การเล่น (play) ของมนุษย์จำเป็นเพียงไร ในศตวรรษที่ 19 Karl Cross เขียนในหนังสือ The Play of Man กล่าวว่ามนุษย์ก็เหมือนสัตว์อื่น ๆ ที่จะต้องมีการเล่นซึ่งเป็นความต้องการที่ติดตัวมาแต่เกิด และการเล่นของเด็กคือการเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ หน้าที่อย่างหนึ่งของการเล่นคือการทำให้เด็กมีระเบียบวินัย ระเบียบวินัยออกมาในแง่ที่ว่ารู้จักผู้ที่ต่ำกว่าและสูงกว่า สอนให้เชื่อฟังและเคารพกฎของสังคม ตลอดจนสร้างความเห็นใจและเข้าใจในระหว่างเพื่อนฝูง

แบบของการเล่น

การเล่นมีหลายแบบ แต่ละแบบส่วนมากก็เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ Keller และ Sumner เห็นว่าการเล่นเป็นการพักผ่อนทางกาย บางท่านก็ว่าเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด ความซ้ำซากในชีวิตประจำวัน บำบัดความต้องการของประสาททั้ง 5 (ตา หู จมูก ปาก) เพื่อสติปัญญา เพื่อฐานะ และศักดิ์ศรี

การนอนเป็นการพักผ่อนที่ไม่มีพิธีรีตองที่สุด คนดั้งเดิมใช้เวลากับการนอนมากที่สุด เป็นการพักผ่อนจากการทำงานหนัก หรือหนีจากความจำเจของชีวิต การพักผ่อนรูปอื่น ๆ ก็ออกมาในรูปการเล่น การแข่งขัน การกีฬา นิทาน การแก้ปัญหา การเล่นเกมขดลูปโกสตา

นันทนาการในปัจจุบันจะออกมาในรูปการเล่นกีฬา การกีฬาได้พัฒนาออกมาในรูปต่าง ๆ ตลอดจนการมีสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ช่วยให้การกีฬาได้ขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้น เช่น จักรยาน 2 ล้อ หรือยานพาหนะต่าง ๆ ที่สามารถทำให้มนุษย์ไปพักผ่อนหย่อนใจในที่ต่าง ๆ อาทิ เช่น ตั้งแคมป์ ล่าสัตว์ ปีนเขา เล่นสกี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คนในทุกระดับชั้นจะหาความพอใจด้วยการดูและการฟัง คนเป็นล้าน ๆ จึงได้พักผ่อนด้วยการฟังวิทยุ ดูทีวี ภาพยนตร์ อ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือ ซึ่งการนันทนาการต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นแก่ชีวิตมนุษย์ในสังคม ในหลายประเทศจึงได้ยกสถาบันการนันทนาการเป็นระดับชาติและมีการส่งเสริมให้บรรจุเป็นหลักสูตรในการศึกษาดังแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้ประชากรของประเทศได้มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์เพื่อจะได้เป็นกำลังของชาติต่อไป (สุพัตรา สุภาพ, 2539 : 79-82, 86-87, 90-99)

จาร์ส นวลนัม (2540 : 57-58) กล่าวว่า สถาบันพื้นฐานที่สำคัญมีอยู่ 5 ประการคือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันทางเศรษฐกิจ และสถาบันศาสนา

1. สถาบันครอบครัว เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกันในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและเครือญาติ คนเหล่านี้จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์แบบแผนที่ตั้งคมเป็นผู้กำหนด

2. สถาบันการศึกษา เป็นแบบแผนในการคิดและการกระทำเกี่ยวกับเรื่องการอบรมให้การศึกษาแก่สมาชิกใหม่ของสังคม รวมทั้งการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

3. สถาบันการเมืองการปกครอง เป็นแบบอย่างของการคิดการกระทำในเรื่องเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย การตัดสินใจร่วมกัน การบรรลุเป้าหมายของสังคมร่วมกันเป็นสถาบันที่ครอบคลุมตั้งแต่เรื่องผู้ปกครอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ลัทธิการเมืองและอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น

4. สถาบันทางเศรษฐกิจ เป็นแบบอย่างของการคิดการกระทำเกี่ยวกับเรื่องการผลิตสินค้าและอาหารต่าง ๆ การแจกจ่ายสินค้าและการให้บริการต่าง ๆ แก่สมาชิกในสังคม

5. สถาบันศาสนา คือ แบบแผนของการคิดและการกระทำในเรื่องเกี่ยวกับจิตใจโดยมีความเชื่อและอารมณ์ร่วมกัน เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ สัญลักษณ์ทางศาสนาและหลักความเชื่อ เป็นต้น

4.7 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง “การที่ระบบสังคม กระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบครอบครัว ระบบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอย เป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยการวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเอง และที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น”

พัทธา สายหู ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมว่า หมายถึง “การเปลี่ยนแปลงของระบบที่กำหนดการกระทำและความสัมพันธ์ของคนในสังคม (ซึ่งก็คือขนบธรรมเนียมประเพณีนั่นเอง) เป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิทธิและหน้าที่รวมทั้งบทบาทและสถานภาพของบุคคล การเกิดมีประเภทและกลุ่มสังคมใหม่ ๆ การสลายตัวของบทบาทและสถานภาพของบุคคลหรือกลุ่มบางชนิดบางประเภทที่เคยมี”

มัวร์ (Wilbert E. Moore) อธิบายว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการกระทำของสังคม (Social Action) และการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) รวมทั้งผลที่เกิดขึ้น และการแสดงออกทางโครงสร้างสังคมนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปทัสถาน ค่านิยม และผลิตผลทางสัญลักษณ์ของวัฒนธรรม”

โรเจอร์ (Everett Rogers) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ “กระบวนการซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคม”

จากคำนิยามดังกล่าวข้างต้น มีข้อนำสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการคือ

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และ/หรือระหว่างมนุษย์กับกลุ่มคน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงในการกระทำต่อกันของมนุษย์
2. เป็นการเปลี่ยนโครงสร้าง การหน้าที่หรือกระบวนการต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและการหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง
3. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อาจเป็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องเล็กก็ได้
4. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องสอดคล้อง และมีผลกระทบซึ่งกันและกันกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมนั้น ๆ ด้วย (จาร์ส นวลนัม, 2540 : 90-91)

ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ณรงค์ เส็งประชา (2538 : 209-210) กล่าวถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น อุดมคติ เทคโนโลยี ศาสนา ค่านิยม เศรษฐกิจ
2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจเป็นไปอย่างช้า ๆ หรือเป็นไปอย่างรวดเร็วก็ได้ ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ปัจจัยที่เป็นแรงเสริมหรือด้านการเปลี่ยนแปลง เช่น ความเชื่อเดิม ความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตแบบเดิม การคมนาคมขนส่ง ฯลฯ แต่ที่แน่นอนก็คือ สังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นตลอดไป
3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เปรียบเสมือนภาพถ่ายปรากฏการณ์ทางสังคมในระยะหนึ่ง ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนั้นจะไม่ปรากฏในลักษณะรูปแบบเดิม

4. พฤติกรรมของแต่ละบุคคลย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น

5. พฤติกรรมฝืนสังคม หรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะสังคมย่อมจะต้องมีการปรับตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การไม่ยอมรับการปกครองแบบเผด็จการของผู้คนในระยะใด ก็จะทำให้สังคมต้องปรับปรุงรูปแบบของการปกครอง

6. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ สังคมจะต้องมีปัจจุบันอยู่เสมอ

7. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาจเกิดขึ้นจากการกระทำต่อกันทางสังคมและมีปฏิริยาโต้ตอบกัน เช่น ลูกจ้างเรียกร้องสวัสดิการเพิ่ม ถ้านายจ้างปฏิบัติตามก็จะมีการเปลี่ยนแปลง

8. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ย่อมมีทิศทางและเป้าหมาย อย่างน้อยที่สุดก็เปลี่ยนจากของเก่าไปเป็นของใหม่

9. เราจะทราบทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเราสามารถทราบเป้าหมาย (Goal) และอุดมการณ์ (Ideology) ของผู้คนในสังคม เช่น ถ้าสังคมไทยมีอุดมการณ์ที่จะสร้างประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม สังคมก็จะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการสนับสนุนธุรกิจอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น มีการเรียนการสอนวิชาช่างอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น มีการปลุกฝังความสนใจสร้างศรัทธาในงานอุตสาหกรรม

จาร์ส นวลนัม (2540 : 91-92) อธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาจแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ (Evolution) เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ อาจเป็นไปโดยไม่รู้ตัว ไม่ค่อยมีผลต่อความรู้สึกรหรือวิถีชีวิตประชาชนมากนัก เช่น การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

2. การเปลี่ยนแปลงแบบพัฒนา (Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีแผนการดำเนินการที่แน่นอน โดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนเป็นการปฏิรูปวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ (Revolution) เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบทันทีทันใดจากสังคมนะบบหนึ่งไปสู่สังคมนีระบบหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงนี้มักจะกระทบความรู้สึกนึกคิดของ

ประชาชนเป็นอย่างมาก (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2525 : 17-18)

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

1. **สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical environment)** ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพดินฟ้าอากาศ สถานที่ตั้งของสังคม สิ่งเหล่านี้จะสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ถ้าทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์จะช่วยให้สังคมเปลี่ยนได้มากกว่าในสังคมที่ขาดแคลน ทรัพยากรธรรมชาติ และถ้าในแหล่งใดเกิดความแห้งแล้งอดอยากยากจน หรือถ้าแหล่งใดเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ก็อาจก่อให้เกิดการอพยพจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง ทำให้ผู้ที่อพยพไปจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมใหม่ได้

2. **การเปลี่ยนแปลงทางประชากร** เช่น การกระจายตัวของประชากรและขนาดของประชากร ในกรณีประชากรเพิ่มมากขึ้น อาจมีผลต่อความต้องการทางอาหาร ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการผลิตเพิ่มขึ้น ต้องการสิ่งบริการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น กิจการอุตสาหกรรมก็อาจเกิดขึ้น ความสัมพันธ์ของผู้คนเปลี่ยนไป สังคมเปลี่ยนไป

ในส่วนของ การกระจายตัว ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงในด้านการอพยพโยกย้ายจากชนบทไปสู่เมือง หรือจากเมืองสู่ชนบท ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ผู้คนมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น การติดต่อสัมพันธ์มีลักษณะเป็นทางการมากขึ้น กลุ่มปฐมนิเทศมีความสำคัญน้อยลง

3. **การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน** สังคมที่มีการติดต่อกับสังคมอื่น จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและเป็นไปได้เร็วกว่า การติดต่อสัมพันธ์กันอาจมีหลายรูปแบบ เช่น การเดินทางไปมาหาสู่กัน การสื่อสารการโฆษณาประชาสัมพันธ์ การบังคับทางการเมือง ฯลฯ

ข้อนำสังเกตอย่างหนึ่งที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม คือ ถ้าสังคมใดมีความเจริญก้าวหน้าในการสื่อสารคมนาคม สังคมนั้นมักจะเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

4. **ระบบชนชั้น** สังคมที่มีการจำกัดชนชั้น จะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง และสังคมที่ยึดถือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้นำและมีความสำคัญสูงสุด หรือสังคมยกย่องผู้อาวุโสก็จะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าสังคมให้ความสำคัญกับแต่ละบุคคลหรือยอมรับนับถือในความสามารถของแต่ละบุคคล ก็จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า

5. **ทัศนคติและค่านิยม** ในสังคมที่ยึดมั่นในสิ่งเดิม ๆ เช่น ยกย่องบุชาบรรพบุรุษชื่นชมในอดีตนองตน และการเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า การเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะเขาอาจมีความรู้สึกว่ แนวปฏิบัติเดิมเป็นบรรทัดฐานที่ดีที่สุด ถูกต้องที่สุด และยึดถือเป็นคัมภีร์

6. การเล็งเห็นความจำเป็น ถ้าคนในสังคมนั้นมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง ก็จะไปสู่ความต้องการจัดหาสิ่งของนั้น ๆ เช่น เมื่อการคมนาคมขนส่งไม่อาจบริการประชาชนได้อย่างดี ก็อาจเกิดระบบการขนส่งมวลชนขึ้น หรือเมื่อมีการขยายเมืองทำให้ผู้คนเกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการสาธารณสุข การสาธารณสุขปโภค ฯลฯ หรือเมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น อาจต้องมีการจัดระบบโรงงาน กฎหมายโรงงาน

7. นโยบายของผู้นำในสังคม ในสังคมใดถ้าผู้นำมีนโยบายที่จะสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า สังคมหรือประเทศนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามเป้าหมายและนโยบาย

8. ระดับความรู้และเทคโนโลยี ถ้าสังคมนั้นผู้คนมีความรู้ความสามารถ ก็สามารถที่จะประดิษฐ์คิดสร้างสิ่งของเครื่องใช้ และแบบแผนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ดังเช่น เมื่อมนุษย์มีความรู้เกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์ถึงระดับหนึ่ง ก็สามารถจะประดิษฐ์เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือเมื่อมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการแตกตัวของสารกัมมันตรังสีถึงระดับหนึ่ง ก็จะสามารถสร้างระเบิดปรมาณูได้สำเร็จ

9. ความล้าหลังทางวัฒนธรรม เมื่อวัฒนธรรมด้านใดด้านหนึ่งล้ากว่าอีกด้านหนึ่ง ก็จะทำให้คนเราจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้วัฒนธรรมทั้งสองประเภทใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเช่น ถ้ามีเครื่องจักรแต่ใช้ไม่เป็น ผู้คนก็ย่อมต้องขวนขวายหาวิธีการที่จะใช้เครื่องจักรให้เกิดประโยชน์

10. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมนุษย์มีความต้องการอาหาร และปัจจัยอื่น ๆ ในการดำรงชีวิต และความต้องการในสิ่งนั้น ๆ ไม่สิ้นสุด ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากความต้องการทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้น นอกจากนั้นปัญหาการขึ้นลงทางเศรษฐกิจย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้วย

11. ปัจจัยทางอุดมการณ์ เช่น เพื่อต้องการให้สังคมของตนเองเป็นสังคมอุตสาหกรรมหรือสังคมทหาร ก็จะก่อให้เกิดการเตรียมปัจจัยพื้นฐานเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมไปตามเป้าหมายตามอุดมการณ์ของสังคม (ณรงค์ เสงี่ยมประชา, 2538 : 211-212)

สุพัตรา สุภาพ (2539 : 124 - 126) ได้อธิบายถึง ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมพอสรุปได้ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางสรีรธรรมชาติ (Physical Environment)

สิ่งแวดล้อมทางสรีรธรรมชาติจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเท่าใดนักแต่หากเกิดมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อไร ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เช่น แถบทะเลทรายภาคเหนือ

ของทวีปแอฟริกา เคยเป็นดินแดนเขียวชอุ่ม เพราะปลูกได้ดี ต่อมาเมื่อดินถูกทำลาย หลายสิ่งหลายอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น ทะเลสาบกลายเป็นทะเลทราย น้ำไม่ค่อยมี ทำให้สภาพความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปอย่างช้า ๆ จนแทบสังเกตเห็น แต่ได้ทำความเสียหายแก่มนุษย์อย่างมากถ้าเราดูสาเหตุที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลง จะได้ข้อเท็จจริงบางอย่างว่า เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ทำให้สภาพแวดล้อมทั้งทางสังคมและทางธรรมชาติเปลี่ยนอย่างมาก เช่น การอพยพเคลื่อนย้ายไปสู่ถิ่นใหม่ ทำให้วัฒนธรรมในถิ่นนั้นเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในสังคมแบบง่าย ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยสภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

2. การเปลี่ยนแปลงด้านประชากร (Population Change) การเปลี่ยนแปลงเรื่องขนาดและการกระจายของประชากร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ประชากรส่วนหนึ่งจะอพยพไปสู่แหล่งใหม่ หรือไม่มีพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้ทันสมัยขึ้น

3. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อเกี่ยวข้อง (Isolation and Contact) สังคมใดมีการคมนาคมเจริญและทันสมัย มักจะเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะที่มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ อย่างมากและตลอดเวลา จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็ว และในทางตรงกันข้ามดินแดนที่อยู่โดดเดี่ยวจะเป็นดินแดนที่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด โดยวัฒนธรรมจะคงที่

4. โครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรม (Structure of Society and Culture) โครงสร้างของสังคมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงไม่น้อย เช่น ในสังคมที่มีการเคารพยกย่องผู้อาวุโสจะมีการเปลี่ยนแปลงน้อย เพราะในสังคมส่วนมากจะมีความเป็นอยู่ในเนื้อเดียวกัน (homogeneous) มีการอบรมสั่งสอนและค่านิยมที่เหมือนกัน จะมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมน้อยกว่าในสังคมที่มีการแข่งขัน เห็นแก่ตัว มีค่านิยมต่างกัน ตลอดจนมีการอบรมสั่งสอนและค่านิยมไม่เหมือนกัน มีลักษณะต่างกัน (heterogeneous) เช่น ในชนบางเผ่าในแอฟริกา ถือปศุสัตว์เป็นเครื่องวัดฐานะทางสังคม และใช้เป็นสินสอดในการสู่ขอหรือหมั้นหมาย สภาพสังคมแบบนี้จะไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่สังคมอเมริกัน และยุโรปเปลี่ยนได้ง่ายและบ่อยครั้งกว่ามาก เพราะเป็นสังคมที่ซับซ้อนกว่า เป็นต้น

5. ทศนคติและค่านิยม (Attitudes and Values) ทศนคติและค่านิยมจะช่วยให้รู้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้มากน้อยเท่าไร เช่น ชาวอเมริกันเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมดา ซึ่งตรงกันข้ามกับชาวเกาะบางเผ่าตามชายฝั่งนิวกินี จะไม่มีความคิดในเรื่องการเปลี่ยนแปลงเลย เพราะเป็นเผ่าที่ผูกพันกับอดีต บรรพบุรุษ ให้เกียรติและเชื่อฟังคนชรา และ

ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี จึงเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงช้ามาก หรือไม่ค่อยเต็มใจจะเปลี่ยน ซึ่งตรงกันข้ามกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอจะมีทัศนคติแตกต่างกันออกไป เพราะในสังคมแบบนี้จะมีการวิพากษ์วิจารณ์วัฒนธรรมบางอย่างที่มีอยู่ และพิจารณาทดลองใช้สิ่งใหม่ ๆ ทัศนคติแบบนี้จะช่วยเสนอแนะ กระตุ้น และยอมรับการเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกิดขึ้น

6. ความต้องการที่รับรู้ (Perceived Needs) ความต้องการที่รับรู้หรือมองเห็นได้ของสมาชิกในสังคมจะเป็นเครื่องชี้ทิศทาง และอัตราการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่จะเป็นประโยชน์ได้ต่อเมื่อสังคมนำไปใช้เท่านั้น โดยเฉพาะในสังคมที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงแล้ว สภาพสังคมแบบนั้นจะช่วยกระตุ้นให้คนในสังคมเกิดความต้องการใหม่ ๆ และเมื่อเป็นความต้องการอย่างแน่นอนจนเป็นที่ยอมรับแล้ว ก็จะมีการตอบสนองต่อสมาชิกในสังคมนั้นเท่าที่เป็นไปได้ เช่น รถที่มีความเร็วสูงก็ต้องการถนนดี ๆ หรือรถมากถนนก็ต้องกว้างใหญ่และมากไปด้วย เป็นต้น

7. พื้นฐานทางวัฒนธรรม (Cultural Base) ถ้าพื้นฐานทางวัฒนธรรมเจริญขึ้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ จำนวนมากจะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงอะไรก็ตามที่ใหม่และแปลกไปจากที่เคยเห็นพื้นฐานทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่ช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ขึ้นได้ ซึ่งตรงกันข้ามกับสมัยปัจจุบันที่พื้นฐานทางวัฒนธรรมในด้านเทคโนโลยี ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและแร่ธาตุต่าง ๆ ที่ล้ำค่าช่วยส่งเสริมการผลิตสิ่งใหม่มีมาก ตลอดจนค่านิยมและบรรยากาศช่วยส่งเสริมและยอมรับให้สิ่งใหม่ ๆ ที่ช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างมั่นคง เจริญ ปลอดภัยและมีเสถียรภาพ

กู๊ด (E. Goode) กล่าวว่า แหล่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีดังนี้

1. นวัตกรรมทางเทคโนโลยี (Technological Innovation) เช่น การค้นพบเทคโนโลยีทางการเกษตรและการอุตสาหกรรม ย่อมมีผลทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย

2. ความคิด (Ideas) โดยเฉพาะความคิดใหม่ ๆ มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ เช่น ความคิดความเชื่อทางศาสนา ความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมและอยู่ดีธรรม ก็สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

3. การแพร่กระจายประชากร (Cultural Diffusion) นักมนุษยวิทยากล่าวว่า ส่วนใหญ่ของปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมในทุก ๆ สังคมได้นำมาจากสังคมอื่น วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เราสัมผัสในปัจจุบันก็อาจมีกำเนิดจากที่อื่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง

4. ประชากร (Population) โดยเฉพาะขนาดประชากรและองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น มีประชากรมากเกินไปอาหารก็จะมีไม่เพียงพอ หรือหากมีประชากรมากในภูมิภาคใด ก็จะทำให้เกิดการอพยพ การรุกรานและก่อให้เกิดสงครามในภูมิภาคที่มีประชากรน้อยกว่า กรณีที่ประชากรลดลง ก็จะมีผลต่อการลดจำนวนโรงเรียนและสถานพยาบาลเด็กเป็นต้น (Goode, 1984 : 516-519)

สุพัตรา สุภาพ (2539 : 118) ได้กล่าวถึงกระบวนการ (process) เปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าสามารถแยกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

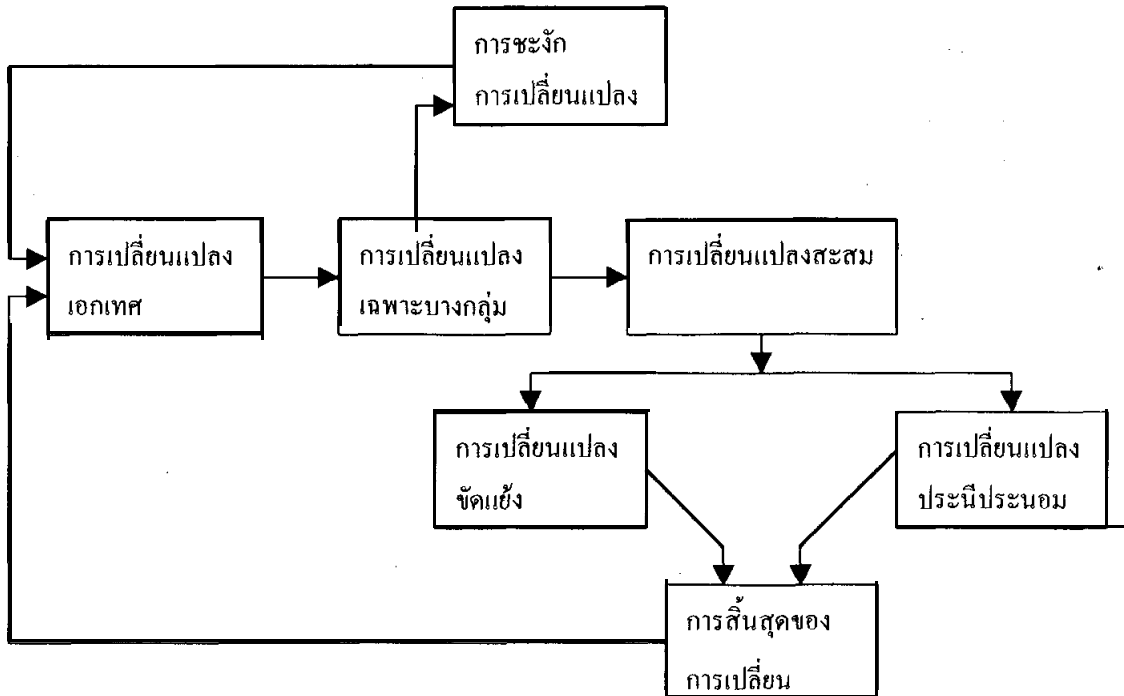
1. การค้นพบ (discovery) หมายถึงการได้ค้นพบสิ่งที่มีอยู่แล้ว และสามารถนำสิ่งที่ได้ค้นพบนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ เช่น การค้นพบแหล่งน้ำมัน แร่ธาตุต่าง ๆ ก๊าซ ระบบหมุนเวียนของกระแสโลหิต ไวรัส ฯลฯ การค้นพบเป็นปัจจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากนี้ มีการนำเอาความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อช่วยให้สิ่งที่ได้ค้นพบมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การประดิษฐ์ (invention) เป็นการนำเอาความรู้ทางวิทยาการ หรือเทคโนโลยีมาประดิษฐ์สิ่งใหม่บางอย่างขึ้นมา เช่น การนำเอาส่วนประกอบของเครื่องจักรกลต่าง ๆ มาประกอบเป็นรถยนต์ ซึ่งการประดิษฐ์นี้ก็รวมทั้งการประดิษฐ์ทางวัตถุ (material invention) เช่น โทรศัพท์ เครื่องบิน จรวด ดาวยเทียม เป็นต้น และการประดิษฐ์ทางสังคม (social invention) เช่น คณะรัฐบาล องค์การสหประชาชาติ สันนิบาตชาติ ฯลฯ โดยทั่วไปสังคมส่วนใหญ่ จะสนับสนุนการประดิษฐ์ที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนกระตุ้นให้มีการประดิษฐ์ที่ทันสมัย เพื่อมนุษยชาติโดยรวม

3. การเผยแพร่ (diffusion) ส่วนใหญ่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจาก การเผยแพร่วัฒนธรรม เป็นการกระจายตัวของวัฒนธรรมจากชนกลุ่มหนึ่งไปยังชนอีกกลุ่มหนึ่ง การเผยแพร่แบบนี้เกิดขึ้นได้ทั้งภายในสังคมเดียวกัน หรือในระหว่างสังคมก็ได้ ถ้ามีความสัมพันธ์ต่อกัน

ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

จิตยา สุวรรณชฎ (2527 : 114-117) ได้อธิบายกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาจแยกออกเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงหน่วยสังคมโดยเอกเทศ (Isolated Change) คำว่า หน่วยสังคม อาจหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือสถาบัน

2. การเปลี่ยนแปลงเฉพาะกลุ่ม (Compartmental Change) เป็นสภาพของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นแห่ง และมีการทราบว่ามี การเปลี่ยนแปลง รวมทั้งแต่ละคนเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะไม่กระทบกระเทือนหรือไม่เป็นผลดีหรือร้ายต่อตนหรือกลุ่มสังคมของตน ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเฉพาะกลุ่มนี้เกิดขึ้นเสมอในสังคม

3. การเปลี่ยนแปลงสะสม (Accumulative Change) ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ จะเกิดขึ้นเมื่อมีการติดต่อทางสังคมเข้มข้น โดยที่ระบบการคมนาคมติดต่อเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงขยายวงออกไป หรืออาจหยุดวงก็ได้

4. การเปลี่ยนแปลงแบบประนีประนอม (Accomodate Change) ก็คือบรรดาผู้ที่เห็นชอบด้วยกับความคิดของคนคนหนึ่งขยายวงออกไปอย่างกว้างขวาง และเป็นที่ยอมรับทั้งโดยสมัครใจหรือโดยความกดดันของกลุ่มที่เห็นชอบ โดยไม่มีการโต้ตอบหรือต่อต้าน

5. การเปลี่ยนแปลงขัดแย้ง (Conflict Change) คือ การขยายตัวของความคิดมีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยรวมตัวกันต่อต้านและกลายเป็นภาวะข่มขู่ต่อสวัสดิภาพของแต่ละกลุ่มจนกลายเป็น

ขั้นตอนของการแยกตัวจากกันอย่างเด่นชัด สภาพเช่นนี้มักจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง และกว้างขวาง

4.8 ลักษณะทั่วไปของสังคมไทย

ทศนิยม ทองสว่าง (2537 : 1-4) ได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของสังคมไทยพอสรุปได้ดังนี้
สังคมไทย (Thai Society) เป็นสังคมเกษตรกรรม (Agrarian Society) เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือประมาณร้อยละ 80 ของประชากรทั้งประเทศ เป็นชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ และชาวประมง ระบบสังคมไทย (Thai Social System) อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ คือสังคมชนบท (Rural Society) และสังคมเมือง (Urban Society)

สังคมชนบท (Rural Society) ได้แก่ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในชนบทหรือนอกเขตเทศบาล เรียกว่า “ชาวชนบท” มีการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านต่าง ๆ แบบเบ็ดเสร็จที่มีเศรษฐกิจและความต้องการต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านนั้น ๆ ประชากรในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน ไร่ เลี้ยงสัตว์ และทำการประมง ฯลฯ อุปนิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณีของประชากรในชนบทส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับกิจกรรมและศาสนา สังเกตได้จากชาวชนบทส่วนใหญ่มีวัดประจำหมู่บ้าน เพื่อสนองความต้องการทางจิตใจเช่นเดียวกับการศึกษาของชาวเมือง ชาวชนบทส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ และมีเวลาว่างมาก ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาถิ่น เช่น ภาษาไทยภาคเหนือ ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทยกลางและภาษาไทยภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เป็นต้น

สังคมเมือง (Urban) ได้แก่ ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตเมืองหรือเขตเทศบาล ซึ่งเป็นเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ชาวเมืองส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพธุรกิจหรือการค้าขาย และทำการอุตสาหกรรม ไม่มีการทำเกษตรกรรมเพราะที่ดินราคาสูงมาก ชีวิตประจำวันของชาวเมืองไม่ค่อยจะมีเวลาว่างมากนัก เนื่องจากชาวเมืองต้องต่อสู้เพื่อการดำรงชีพและชอบใช้ชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่มีความสัมพันธ์กันน้อยและมีการแบ่งชั้นวรรณะมาก บ้านเรือนจะตั้งอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ริมฝั่งแม่น้ำหรือถนนซึ่งเป็นศูนย์กลางการคมนาคม และมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ภาษาที่ใช้คือ “ภาษาไทย”

ลักษณะสังคมชนบทและสังคมเมือง

สังคมชนบทและสังคมเมืองของไทยมีความแตกต่างกันดังนี้

1. ลักษณะทางประชากร

สังคมชนบทของไทยมีประชากรมากกว่าสังคมเมือง กล่าวคือประเทศไทยมีประชากรถึงร้อยละ 82.45 ของประเทศ อาศัยอยู่ในเขตชนบท (รายงานของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2536) และครอบครัวของสังคมชนบทมักจะมีขนาดใหญ่กว่าครอบครัวของสังคมเมือง

2. ลักษณะทางสังคม

การรวมกลุ่มของสังคมชนบทส่วนใหญ่จะเป็นแบบ “กลุ่มปฐมภูมิ” (Primary Group) นับตั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงกลุ่มเพื่อนบ้าน ส่วนใหญ่มักจะผูกพันกันอยู่ด้วยระบบเครือญาติ ความเป็นปึกแผ่นภายในหมู่บ้านมีมากกว่าในสังคมเมืองเนื่องจากมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันเหมือนญาติพี่น้อง

3. ลักษณะทางวัฒนธรรม

สังคมชนบทของไทยมักเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมเดิมอยู่เพียงวัฒนธรรมเดียว กล่าวคือ โดยทั่วไปเป็นสังคมชาวพุทธ หรืออิสลามในภาคใต้เพียงอย่างเดียว หากจะมีวัฒนธรรมอื่นปะปนอยู่บ้างก็ไม่มีอิทธิพลมากถึงขั้นเป็นคู่แข่งกันเหมือนกับสังคมเมือง

4. ลักษณะทางสังคมจิตวิทยา

ชาวชนบทมักจะไม่ค่อยยอมรับนวัตกรรมใหม่ ๆ (Innovation) ง่าย ๆ เหมือนชาวเมืองเพราะชาวชนบทมีโลกทัศน์แคบกว่าชาวเมือง และชาวชนบทค่อนข้างยากจนและมีการศึกษาน้อย

5. ลักษณะทางนิเวศวิทยา

การตั้งถิ่นฐานของชาวชนบทส่วนใหญ่ มักจะไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้าก่อน มักจะตั้งถิ่นฐานอย่างง่าย ๆ เรียงรายกันอยู่อย่างง่าย ๆ เป็นหมู่บ้านขนาดย่อมตามริมแม่น้ำลำคลองหรือหนองบึงใหญ่ ๆ และตามเส้นทางคมนาคม เพื่อประโยชน์แก่การค้ารังชีพ เนื่องจากสังคมชนบทเป็นสังคมเกษตรกรรม

6. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

สังคมชนบทไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม กล่าวคือแรงงานหรือคนส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับหรือดำรงชีวิตอยู่กับการเกษตรกรรม กิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ มีน้อย ไม่มีอาชีพหลากหลายเหมือนสังคมเมือง การแบ่งงานในชนบทเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่ชัดเจน และความชำนาญงานเฉพาะอย่างไม่มีมากเหมือนสังคมเมือง สังคมเมืองมีการประกอบอาชีพทุกประเภทยกเว้นการเกษตรกรรมเนื่องจากในเขตเมืองที่ดินราคาแพงมาก

7. ลักษณะทางการศึกษา

ชาวชนบทโดยทั่วไปมีระดับการศึกษาต่ำ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและมีฐานะยากจน ไม่สามารถส่งบุตรหลานของตนเข้าศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัยได้ ประกอบกับคนที่ได้รับการศึกษาสูงมักจะไปรวมกันอยู่ในเขตเมือง เนื่องจากได้รับความสะดวกสบายกว่าเขตชนบท

8. ลักษณะทางการเมือง

ลักษณะทางการเมืองและการปกครองโดยทั่วไปชาวชนบทมักจะไม่สนใจการเมือง นอกจากได้รับการขอร้อง ชาวชนบทถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของคนเมืองที่ชาวชนบทไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งของชาวชนบทไม่ถือพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัดแต่จะถือเอาลักษณะส่วนบุคคลหรือความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นหลัก ปัจจุบันชาวชนบทเริ่มสนใจการเมืองมากขึ้นกว่าในอดีต เนื่องจากความก้าวหน้าทางด้านสื่อสารและโทรคมนาคม

9. ลักษณะสุขภาพอนามัย

ชาวชนบทมักไม่มีความรู้ความเข้าใจ หรือสนใจเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยมากนัก กล่าวคือไม่สามารถเชื่อมโยงระหว่างอาหาร บ้านเรือนที่ไม่ถูกสุขลักษณะกับโรคภัยไข้เจ็บเมื่อเปรียบเทียบกับชาวเมือง

10. ลักษณะทางภาคเทคนิควิทยา

เครื่องมือเครื่องใช้ที่ชาวชนบทมีอยู่ ส่วนใหญ่มักจะเป็นเครื่องมือทางด้านเกษตรกรรม เครื่องมือเหล่านี้มีลักษณะไม่ซับซ้อนมากนัก และไม่ค่อยมีประสิทธิภาพมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องมือเครื่องใช้ของสังคมเมือง

11. ลักษณะทางสันตนาการ

ชาวชนบทมักจะสนุกสนานควบคู่ไปกับการทำงานไม่ได้แยกออกจากกันระหว่างการทำงานกับความสนุกสนานอย่างชัดเจนเหมือนในสังคมเมืองจึงทำให้ลักษณะการรวมกลุ่มของชาวชนบทเป็นแบบไม่เป็นทางการ (Informal Group) ส่วนชาวเมืองมักเป็นการรวมกลุ่มแบบเป็นทางการ (Formal Group)

สุพัตรา สุภาพ (2536 : 30-34) ได้อธิบายลักษณะสังคมไทยพอสรุปได้ดังนี้

1. โครงสร้างแบบหลวม ๆ (Loosely structure social system) ผู้ให้ความหมายของคำนี้คือ John F. Embree หมายถึง วัฒนธรรมที่เลือกปฏิบัติแตกต่างกันเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้หรือถูกต้อง (A culture in which considerable variation of individual behavior is sanctioned.) คือ บุคคลสามารถเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ตนพอใจ ไม่บีบบังคับว่าต้องปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน